

УДК 159.92:159.922.8

О.В.Фекліна

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ДОПОМОГИ СТАРШОКЛАСНИКАМ У МАЙБУТНЬОМУ ПРОФЕСІЙНОМУ САМОВИЗНАЧЕННІ

У статті наводяться теоретичні передумови проблеми професійного самовизначення старшокласників і вказуються напрямки можливої практичної допомоги шкільного психолога юнакам та дівчатам у виборі професії.

Ключові слова: професійна орієнтація, професійне самовизначення, особистісне самовизначення, суб'єкт праці, об'єкт праці, професіограма, психограма, профорієнтаційні заняття.

В статье отмечаются теоретические основы проблемы профессионального самоопределения старшеклассников и указываются возможные направления практической помощи школьного психолога юношам и девушкам в выборе профессии.

Ключевые слова: профессиональная ориентация, профессиональное самоопределение, личностное самоопределение, субъект труда, объект труда, профессиограмма, психограмма, профориентационные занятия.

Актуальність дослідження і постановка проблеми. Для раннього юнацтва характерна спрямованість на майбутнє. Перехід від підліткового віку до ранньої юності супроводжується зміною соціальної ситуації розвитку дитини. Для неї характерна новизна взаємостосунків і обставин, початок засвоєння нових видів діяльності, розширення контактів і новий зміст вимог, які суспільство починає висувати до юнацтва. Підвищення зовнішніх вимог і об'єктивна необхідність визначити своє місце в дорослому житті, становить собою центральний момент соціальної ситуації розвитку особистості в юнацькому віці.

Старшокласнику у відносно короткий строк необхідно побудувати життєвий план, розв'язати питання: ким бути (професійне самовизначення) та яким бути (особистісне та моральне самовизначення). Є.І. Головаха відмічає, що саме

“ціннісні орієнтації, життєві цілі та плани складають ядро життєвої перспективи” [3]. Життєвий план – це не марні мрії підлітка про майбутнє. Де, як правило, плани зводяться до намірів вчитися, займатися в майбутньому цікавою працею, мати вірних друзів, багато мандрувати. Це ще не можна назвати життєвою перспективою. Старшокласник повинен не просто уявляти собі своє майбутнє у загальних рисах, він повинен усвідомлювати способи досягнення поставлених цілей.

Але, як ми спостерігаємо за заданими соціологічних досліджень, після закінчення школи, трапляється так, що випускники за один-два місяці можуть до шести разів змінювати свої наміри, натикаючись на об'єктивні труднощі. В чому ж причина “несерйозного ставлення” школярів до тієї професії, яку вони обирають?

Для сучасного оптанта одним із найбільш важливих факторів постає матеріальне благополуччя: мати можливість багато заробляти у майбутньому. Такі цінності, як творчість, пізнання, цікава робота, як правило, сучасні старшокласники не обирають. Те, наскільки престижною опиниться обрана професія чи ВНЗ, до якого старшокласник збирається поступити, залежить від рівня його притягань. Існує чітка тенденція, яка виявляється на протязі старших класів: якщо ближче шкільний випуск, тим нижче рівень притягань. Це може бути наслідком розумного відмовлення від марних надій, але й може бути виявом жаху перед вирішальним кроком.

Самовизначення, як особистісне, так і професійне, є центральним новоутворенням ранньої юності. *Враховуючи, що це нова внутрішня позиція, то треба допомогти усвідомленню юнаками свого власного „Я” та прийняття себе як члена суспільства, свого місця в ньому.*

Теоретичний аналіз досліджень і публікацій. У проаналізованій нами літературі, ми чітко бачимо зацікавленість багатьох психологів проблемою професійної орієнтації школярів. Даним питанням займаються Є.О.Климов, М.С.Пряжников, Н.Ю.Пряжникова, М.М.Захаров, С.М.Чистякова, Є.М. Павлютенков, О.Д. Сазонов, В.Д. Симоненко, В.С. Аванесов, Б.І. Бухалов та інші. Вивчаючи ж програму з профорієнтації школярів у нашому регіоні, ми прийшли до висновку, що в ній не повністю витримується принцип діяльнісного підходу до даної проблеми. Згідно з яким, успіх будь-якої діяльності людини (у тому числі й професійної) залежить від рівня сформованості у неї трьох сфер діяльності: потягово-мотиваційної, операційно-технічної та сфери

самопізнання. Потягово-мотиваційна сфера діяльності характеризується потребами, соціальними установками, ціннісними орієнтаціями, інтересами, мотивами та цілями людини. Операційно-технічна сфера – це сукупність її спеціальних здібностей, знань, умінь та навичок. Сферу самопізнання характеризує відношення людини до перших двох сфер, оцінка своїх суб'єктивних можливостей у професійній діяльності.

Напрямок дослідження професійного самовизначення займають такі відомі вітчизняні психологи, як: Ю.З.Гільбух, С.Д.Максименко, Н.С.Пряжников, Е.А.Климов, В.В.Синявський, Б.Ф.Федоришин та багато інших. Їх роботи присвячені питанням профвідбору, профорієнтації, профпідготовки, професійного самовизначення. Принциповим положенням для нас у підході до вивчення професійного самовизначення школярів є розглядання цього процесу не у вузькому, а в широкому особистісному контексті. Фактично, вибір професії є одним із боків орієнтації на певну стратегію життя. Професійне самовизначення – це складний процес, невід'ємний від розвитку особистості в цілому. Тільки в контексті розвитку особистості можна робити повний аналіз психологічних основ вибору професії.

У зв'язку із складністю досліджуваної проблеми, в сучасній психології нами не знайдено розробленого й узагальненого поняття професійного самовизначення. Існують різні підходи до розуміння його психологічного змісту. Так, наприклад, К.А.Абульханова-Славська [1] розглядає самовизначення як певну форму активності особистості, в результаті якої формується її життєва позиція.

П.П.Соболь розглядає самовизначення як певний бік самореалізації особистості, що здійснюється на основі індивідуального вибору, який “не завжди є внутрішнім”, бо “індивід вибирає з реально доступного” [9].

Поняття “самодетермінації”, яке вводить И.И.Чеснокова [11], ми розуміємо як форму саморегуляції, в якій немає обмежень у часі та яка обумовлює цілісну лінію поведінки особистості.

В наукових дослідженнях, які присвячені проблемі самовизначення, ми бачимо такі його види: особистісне, життєве, моральне, соціальне, професійне тощо. Наприклад, в роботах, де розкривається термін “особистісне” самовизначення, робиться акцент на широту його розуміння. Так, М.Р.Гінзбург стверджує, що особистісне самовизначення – це “орієнтований у майбутнє процес формування своєї позиції відносно соціально значущих цінностей і виявлення головних особистісних установок” [2]. Цей процес вмикає в себе сукупність індивідуальних життєвих уявлень, а також

простір реальних актуальних дій і потенцій. Самовизначення розуміється як процес, який відбувається у часі й пов'язаний із ціннісним та життєвим змістом особистості, що базується на цілеспрямованій, усвідомленій діяльності особистості. На наш погляд, такий підхід доцільно вказує на цілісність проявів особистості у життєдіяльності. Близькі до цього наукового бачення і розуміння життєвого та особистісного самовизначення ми помічаємо у працях Т.М.Титаренко [10].

У психологічному словнику-довіднику М.І.Дьяченко, Л.А.Кандилович професійне самовизначення уявляють як “процес прийняття особистістю рішення про вибір майбутньої трудової діяльності – ким бути, до якої соціальної групи належати, де й з ким працювати”. Як далі відмічають автори, “професійне самовизначення – явище двостороннє: з одного боку, той хто обирає (суб'єкт вибору), з другого – те, що обирає (об'єкт вибору). І суб'єкт, і об'єкт володіють великою кількістю характеристик, чим пояснюється неоднозначність явища вибору професії.

Професійне самовизначення (ПС) – важлива подія на життєвому шляху людини. Вона пов'язана не тільки з минулим досвідом особистості, але й простягається далеко у майбутнє, приймаючи участь у формуванні образу “Я”, передбачаючи, врешті-решт, багато різних сторін життя. Найбільш вивченим і визнаним фактором професійного самовизначення є інтереси об'єкту. Не менш важливим та достатньо вивченим фактором вибору професії є здібності. ПС відображає певний рівень притягань, який заснований на оцінці своїх здібностей і можливостей. Рішення про вибір професії приймає активно діюча особистість, що усвідомлює свою відповідальність за успішне виконання діяльності і реалізацію своїх здібностей. Динаміка ПС детермінована в значній мірі змістом, методами та формами професійної освіти та консультації” [4].

Є.О.Климовим [6] запропонована структура індивідуальної ситуації вибору професії та схема прийняття рішення особистістю. У структурі вибору професії він виокремлює такі основні обставини: позиція батьків, учителів та однолітків, наявність чи відсутність особистісного професійного плану, уявлення про шляхи та способи досягнення мети, варіанти цілей та шляхів їх досягнення.

Виходячи із цієї структури, М.С.Пряжников [7] розглядає процес прийняття особистістю рішення щодо вибору професії у вигляді такої схеми послідовних дій та задач: 1) скласти загальну орієнтувальну схему; 2) виділити можливості та обмеження, які

пов'язані з обставинами в групі близьких людей; 3) зібрати та упорядкувати відомості, які відповідають формулі бажаної професійної діяльності, звертаючи увагу на можливі запасні варіанти; 4) якщо потрібно, уточнити формулу своєї професії; 5) обміркувати варіанти кроків на шляху засвоєння професії; 6) продумати елементи структури особистісного профільного плану; 7) прийняти остаточне рішення.

З такої схеми, зрозуміло, яку велику роль відіграє в процесі прийняття рішення сфера мислення людини, здатність до аналізу, узагальнення інформації. Треба уточнити, що, проходячи кожен із цих етапів, особистість за допомогою рефлексії звертається до свого "Я", звіряючись у прийнятті проміжних рішень із внутрішніми спрямуваннями, оцінюючи думки, плани, які можуть бути прийнятими або непринятими відносно себе.

Розділяючи в цілому послідовність дій у прийнятті рішення відносно професії, яку висловлює М.С. Пряжников, треба помітити, що вона достатньо схематична і не відображає повною мірою живої картини переживань людини в ситуації прийняття життєво важливого рішення – боротьбу мотивів, думок, емоцій.

Мета статті та постановка завдання: розробка професійно – орієнтаційних заходів як засобу допомоги старшокласникам у майбутньому професійному самовизначенні.

Поняття особистісного професійного вибору, на наш погляд, є значно ширшим. Він завжди є моральною дією, в якій приймає участь повністю вся особистість, її інтелект, переживання, духовні цінності, минулий досвід. Будь-який вибір, звісно, сприймається людиною, як важливий відповідальний крок, зробити який, як правило, означає істотно змінити у чомусь своє життя.

Чи не тому по закінченню школи юнаки до шести разів змінюють свої наміри? Це підтверджують і результати нашого дослідження. Так, за нашими дослідженнями, 60% учнів у одинадцятому класі не знайшли свого ідеалу в професійному самовизначенні у зв'язку із розходженням у своїх бажаннях і нахилах. Для досягнення гармонії в професійному самовизначенні бажано, щоб кожна людина прагнула стати дійсним суб'єктом своєї діяльності.

Цей факт свідчить про те, що обираючи майбутню професію, молодь намагається орієнтуватися на щось "краще", на якийсь ідеал. Може ідеал ними й не буде досягнутий, але він вказує напрямок, у якому людині треба розвиватися як особистості й фахівцю, орієнтуючись, при цьому, на систему цінностей і смислів. Але пошуки ідеалу часто бувають дуже складними, бо молодь

натикається на проблему співвідношення “гірших” і “кращих” людей [8]. Скажімо, після закінчення школи, ми відразу бачимо, що один володіє більш глибокими знаннями і, таким чином, вступає навчатися до вищого навчального закладу, а інший не може подолати цей бар’єр. Чи можна у цьому побачити несправедливість? І.О. Іллін писав: “Якщо б люди були дійсно рівними, тобто однакові тілом, душею й духом, то життя було б страшно простим, і знаходити справедливість було б надзвичайно легко. Треба було б тільки сказати “однаковим людям – однакову долю”, або “всім всього порівну” – й питання було б вирішене... Насправді люди не рівні від природи й неоднакові ні тілом, ні душею, ні духом... Вони неоднакові: значить, і обходитись із ними треба неоднаково – згідно їх своєрідності... Інакше виникне несправедливість... Тобто, справедливість зовсім не вимагає рівності” [5].

Ми прослідкували мотиви вибору професії студентами, які навчаються за спеціальністю педагог-психолог з першого по п’ятий курс, і прийшли до висновку, що деякі студенти обирали навчальний заклад за зовнішніми негативними мотивами, тобто пішли навчатися сюди, бо сюди поступали їх друзі. Але вони продовжують навчання, не прагнучи щось змінити в своєму житті. Даний аналіз мотивації студентів також підтверджує, що не всі студенти, навіть у період навчання в університеті, зробили остаточний вибір.

Чи можна ж знайти свій ідеал професії, визнаючи факт нерівності по здібностях та реальних досягненнях? І.О.Іллін, нібито відповідає на це питання: “У... великому твірному русі світу малий атом має своє призначення: він повинен правильно збагнути свою природу і своє відношення до цілого, ствердити свою внутрішню свободу і своє буття та вільно включитися в загальний зв’язок всесвіту, в його трудовий порядок” [5]. Дійсно, кожна молода людина може знайти свою ідеальну професію, що тільки їй підходить. У цьому пошуковому процесі велику допомогу надає шкільний психолог за допомогою професійно-орієнтувальних заходів.

Вони уявляють собою не коротко часову кампанію агітаційно-пропагандистського характеру для укомплектування вакантних місць, а довготривалий процес, основна ідея якого: усвідомлення школярами факту, що немає, практично, жодної професії, в яку вони могли б зробити крок без психологічної праці над собою.

Виклад основного матеріалу із організації професійно-орієнтувальної роботи. Професійно-орієнтувальна робота

будується як процес співробітництва між психологом і учнем. Успіх її багато залежить від того, чи вдасться психологу встановити зі школярем довірливі стосунки. Неможливим при цьому є будь-який натиск, директивний тон, нав'язування своєї власної думки. Із самого початку необхідно дати учню у відчуття, що вибір професії тільки тоді буде правильним, коли він усвідомлений, самостійний, коли йому передує кропітка довготривала робота щодо самоусвідомлення та вивчення професійного світу.

Керуючись тим, що успіх будь-якої діяльності людини (у тому числі і професійної) залежить від рівня сформування у неї трьох підструктур, трьох сфер діяльності: потягово-мотиваційної, яка характеризується потягами, соціальними установками, ціннісними орієнтаціями, інтересами, мотивами і метою людини; операційно-технічної – сукупністю спеціальних здібностей людини, вмінь та навичок; сферою самопізнання – відношенням людини до перших двох сфер, оцінкою своїх суб'єктивних можливостей у професійній діяльності, - професійно-орієнтувальну роботу шкільного психолога можна поєднати у три цикли занять із учнями.

Заняття можуть проходити у вигляді уроків, в які входять бесіди, імітаційно-організуюча діяльність, анкетування, тренінги тощо. Заняття доцільніше проводити не рідше як один раз на тиждень на протязі всього навчального року. Починати професійно-орієнтувальну роботу слід не пізніше восьмого класу, тому що деякі учні можуть почати своє професійне самовизначення вже після закінчення дев'ятого класу вступаючи до технікумів, коледжів, які спрямовані на здобуття певної професії.

У першому циклі занять, який можна назвати „Чим би я хотів займатися”, практичний психолог розкриває учням зміст таких понять, як: цінності, інтереси, знайомить з психічними процесами: пам'яттю, мисленням, уявою; демонструє пізнавальний зміст уваги; дає характеристику типам темпераменту, дає поняття характеру і, як підсумок, складається психологічний портрет школяра.

Практична частина даного циклу може бути представлена у вигляді використання певних методик: „Карти інтересів”, „Ціннісних орієнтацій”, „Мотиву вибору професії”, „Здібностей школяра”, „Комунікативних та організаційних здібностей” тощо; виконання вправ на виявлення типу мислення, виду і типу пам'яті, на різні властивості уваги. Засобом „Мозкового штурму” можна виявити, як розвинена в учнів творча уява. Про тип темпераменту можна дізнатися з тесту Айзенка чи Русалова.

Найважливішим кроком практичної частини занять є освітня робота психолога: для яких професій важливий чи неможливий той

чи інший рівень сформованості та прояву певних якостей і властивостей людини. Психологічний портрет можна скласти у вигляді творів на тему „Я”. Учні, дізнавшись про себе багато нового, описавши це у своїх творах, іще раз можуть усвідомити наскільки кожна людина індивідуальна та як серйозно треба підходити до питання вибору професійної діяльності.

Другий цикл занять орієнтовно можна назвати „Світ професій”. Його можна почати із знайомства з „формулою професій” Є.О.Климова. Заняття цього циклу присвячуються знайомству з типами професій, виокремленими на підставі основного предмету праці взаємодії з цими предметами людини – суб’єкта праці (людина-природа, людина-техніка, людина-людина, людина-знакова система, людина-художній образ). Також знайомимося з класами професій, виокремленими за цілями праці (гностичні, пізнавальні, оціночні; перетворювальні; пошукові, творчі). З відділами професій, виокремленими на підставі тих засобів, які використовуються в процесі діяльності (ручні засоби; механічні; автоматичні; функціональні, тобто функцій самої людини: зір, слух, голос, фізична сила). З групами професій, які виокремлено на основі переважаючих умов праці (побутовий мікроклімат; незвичайні умови, пов’язані часто з ризиком до життя, з роботою в екстремальних умовах; робота на відкритому повітрі; труд із підвищеною моральною відповідальністю). Даються поняття суб’єкта та об’єкта праці.

Практична частина даного циклу передбачає використання диференційно-діагностичного опроснику (ДДО), тобто треба з’ясувати, до якої сфери діяльності в оптанта (старшокласник, який професійно самовизначається) є нахили. Можна продумати вправи типу „Устами немовляти”, в яких надаються за допомогою опису ствердження, за якими учень відгадує назву професії. Ефективним буде використання зашифрованих професій (за схемою „Формули професій” Є.О.Климова) в яких пропонуються ствердження, що характеризують певну професію, і за якими учень відгадує назву професії. Це можуть бути також різного виду „шифровки”, на основі яких школярі отримують практичні навички й удосконалюють психічні процеси. Під час виконання вправ жвавість вносить прийом змагання.

Діяльність психолога на заняттях третього циклу „Хочу. Можу. Треба” повинна бути спрямована на формування у школярів потягу на самопізнання, на самовдосконалення, на саморозвиток, тому що з усвідомленням своїх потенцій, отримавши знання про необхідність вдосконалювання окремих властивостей, якостей

особистості, молода людина зможе само актуалізуватися. Почати професійну орієнтацію в цьому напрямкові можна зі знайомства з професіограмою та психограмою. Наступним кроком може бути заповнення таблиці 1, яке виконується всією групою школярів разом, щоб у процесі сумісної діяльності якнайповніше описати всі вимоги до професій, які подобаються учасникам зустрічі.

Таблиця 1

Вимоги до певних професій

№ п/п	Найменування професії	Вимоги до об'єкта праці	Вимоги до суб'єкта праці

Далі заповнюється таблиця 2, графи якої називаються однаково з назвою третього циклу занять: „Хочу”, „Можу”, „Треба”.

Таблиця 2

Професійна готовність

№ п/п	Хочу	Можу	Треба
1	2	3	4

Де, в графу № 2 вноситься не лише назва професії, якій віддається перевага, а й опис вимог до суб'єкту праці в даній професійній діяльності. Інформацію беремо з таблиці 1. В графу № 3 вносяться наявні здібності до даної професії, використовуючи прийом самооцінки. Графа № 4 заповнюється на основі порівняння граф 2 і 3 з метою отримання інформації щодо самовдосконалення.

В практичну частину включаються імітаційно-організуючі вправи типу „Думка членів сім'ї на вибір професії”. Де учні беруть на себе ролі батька, матері, дитини. Рамки ролей можна розширити за рахунок інших членів сім'ї: бабусі, дідуся, родичів тощо. За допомогою прийому „Психологічне дзеркало” можна запропонувати обговорення вибору професії одним із учасників групи. Гарний результат мають зустрічі з людьми визначних професій, на яких вони діляться враженнями про свої „трудоі будні”, про „чорну” щоденну працю, про що багато юнаків та дівчат не замислюються під час вибору професії. Гарну допомогу у виборі навчального закладу, в якому можна продовжити навчання за обраною професією, надають вправи, в яких пропонується в рамках двох-трьох шкільних предметів перерахувати й описати професії, які схожі за змістом із виділеними предметами шкільного курсу. Практичною частиною третього циклу використовуємо опросник професійної готовності (ОПГ).

Як підсумок занять з професійної орієнтації можна провести триденний тренінг (умови: на відкритому повітрі) типу „Останній герой”.

Висновки і перспективи подальших розвідок з цього напрямку. Отже, задача психолога з професійної орієнтації особистості, яка самовизначається, полягає в наданні допомоги у виборі професії з урахуванням інтересів, нахилів, мотивів, індивідуальних особливостей та потреб ринку праці в кадрах у нашому регіоні. Тобто в розпорядженні шкільного психолога має бути діючий засіб, за допомогою якого можливо розв’язати цю задачу. А розв’язування цієї задачі стане подальшим напрямком нашої роботи. Саме таким засобом повинна стати програма профорієнтації учнів 9 - 11 класів загальноосвітніх закладів ПМР, котра допоможе, полягаючись на індивідуально-неповторний досвід кожної конкретної особистості, вмикаючи елементи минулого, теперішнього, дозволить молодій людині “програвати”, “примірювати” до себе ті соціальні й професійні ролі, яких їй не доводилось іще виконувати в своєму житті. Адже для досягнення гармонії в професійному самовизначенні бажано, щоб кожна людина прагнула стати дійсним суб’єктом своєї діяльності.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности. – М.: Наука, 1980.
2. Гинзбург М.Р. Психологическое содержание личностного самоопределения //Вопросы психологии. – 1994. – №3.
3. Головаха Е.И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи. – Киев, 1988.
4. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологический словарь-справочник. – Минск, 2004.
5. Ильин И.А. Поющее сердце. Книга тихих созерцаний //Наш современник. – 1991.– № 6-7.
6. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996.
7. Пряжников Н.С. Профессиональное и личностное самоопределение. – Москва-Воронеж, 1966.
8. Пряжников Н.С., Пряжникова Е.Ю. Психология труда и человеческого достоинства. – М., 2001.
9. Соболев П.П. Жизнетворчество как способ самореализации личности //Жизнь как творчество. – К.: Наукова думка, 1985.

10. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. – К.: Либідь, 2003.

11. Чеснокова И.И. Самосознание, самореализация и самодетерминация личности. – М.: Наука, 1982.

In article theoretical bases of a problem of professional self-determination of senior pupils are marked and possible directions of the practical help of the school psychologist are specified to young men and girls in a choice of a trade.

Keywords: vocational counselling, professional self-determination, personal self-determination, the subject of work, object of work, professional requirements to a trade, psychological requirements to the person in the trades, professionally focused occupations.

Отримано 24.03.2009

УДК 159.923.2:371.147.134

М.О. Чайнська

ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ПРОФЕСІЙНОГО АКСІОГЕНЕЗУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У статті здійснено аналіз основних підходів до проблеми психологічних чинників професійного аксіогенезу. Проведено множинний регресійний аналіз залежності професійного аксіогенезу студента-педагога від емпіричних психологічних чинників. Здійснено оцінку прогностичної значимості отриманої регресійної залежності.

Ключові слова: професійний аксіогенез, психологічні чинники, оптимізація, актуальний смисловий стан, сенсожиттєві орієнтації, аксіологічні вимоги професії, професійні позиції вчителя, регресійне рівняння.

В статье осуществлен анализ основных подходов к проблеме психологических факторов профессионального аксиогенезиса. Проведен множественный регрессионный анализ зависимости профессионального аксиогенезиса студента-педагога от